لایەنێک لە ژیانی دۆستۆفسکی

سەرگوزشتەی ژیانی دۆستۆفسکی ـ رۆمان نووسی بەناوبانگی روسیا ـ چیرۆکێکی رەنگینی ئەو تۆیە ، هەروەکو ئەوەی یەکێك لە چیرۆکە خەیالی‌یەکانی خۆی بێت .. هێشتا لە تەمەنی هەشت سالی‌دا بوو تارمایی مەرگی بە چاوان دی .

ئەمەش لە رۆژێکی زستانی سالی ۱۸٤۹ دا بوو ، دۆستۆفسکی‌و «۲۰» هاورێی تری لە یەکێ لە گۆرەپانەکانی پایتەختی روسیادا وستابوون ـ ئەوسا (بطرسبورغ)ی پێ دەووترا ـ چاوەڕوانی لە سێدارە دانیان دەکرد ، چاویان دە بەستنەوە ، بە دار تێلێکەوە دە بەسترانەوە .

ئەو ئەفسەرەی سەرپەرشتی دەستڕێژ لێ کردنەکەی دەکردن کۆببووە دەنگە دەنگ‌و هات‌و هاوارو یەك یەك ناوەکانیانی دەخوێندەوەو دەیووت « حوکمی دەست ڕێژ لێ کردنی دراوە .. » سەربازەکانیش لەسەر پێ‌بوون بۆ ئەوەی دەست ڕێژیەکە بکەن تەنها چاوەڕوانی ئەوەیان دەکرد . ئەفسەرەکەیان لە خوێندنەوەی ناوەکان ببێتەوەو ئەمریان پی بکات ..

لەپڕ ، پێش دەستڕێژکردنەکە بە چەند چرکەیەك،سوارێك گەیشت ، نامەیەکی لە قەیسەرەوە هێنابوو . ئەفسەرەکە نامەکەی خوێندەوە ، دیسانەوە دەنگی لی‌بەرز بووەوە ، رووی کردە ، پیاوە کلۆڵەکان : « قەیسەر بەزەیی‌و میهری خۆی پێ بەخشیوون .. ژیانی کڕیونەتەوە ، فەرمانی دەست ڕێژەکەتانی گۆڕیوە ، بە دوورخستنەوەتان بۆ سیبریا ، لەگەل کاری قورس‌دا بۆ ماوەی چوار سال » .

ئەوەی راستبێ دۆستۆفسکی هاوڕێکانی رێ‌گرو تاوانبار نەبوون ، تا فەرمانی کوشتن‌و دورخستنەوەیان بەسەردا بدرێت .. بەلکو کۆمەلە گەنجێکی وریا بوون ، بە تەنگی بەرزەوەندی وولات‌و زیانەوەی نەتەوەکەیانەوە دەهاتن .. هەستیان بە دواکەوتوی وولات‌و نەتەوەکەیان دەکرد ، بیریان لەوە دەکردەوە چی بکەن .. واتە شتێکیان نەکردبوو لە سنوری یاسا بەدەر بێت .. بەلکو هەموو چالاکیەکانیان لە سنوری قسەکردن‌و گۆڕینەوەی بیرو رابوو لە چوارچێوەی کۆبوونەوە نهێنی‌یەکانیاندا .. رەنگە هەر ئەم نهێنی‌یە ، بوبێت بە هۆی راستەوخۆ ، کە دارودەستەی قەیسەری والێ کرد . بەوجۆرەی باس کرا رەفتاریان لەگەلدا بکە ..

دۆستۆفسکی لە سالی ۱۸۲۱ دا لە دایك بوو . دووەم کوڕی ، هەشت منالی باوکیشی بزیشك بوو . کە ناوبانگی بە ئارەق خۆر دەرکرد بوو ، کابرایەکی دل رەق بوو ، لە مامەلەکردنی ئەو جووتیارانەی لەسەر زەوی‌و زارەکانی‌دا کاریان دەکرن . ئەوەندە دل رەق‌بوو لەگەلیاندا بە رادەیەك رۆژی هەلیان کوتایە سەری‌و کوشتیان .

بەلام مەرگی باوکی،وای نەکرد کە،دۆستۆفسکی واز لە خوێندن بێنێ .. دانشگای تەواوکرد ، لە سالی ۱۸٤۳دا بوو بە پسپۆری ئەندازەی سەربازی . بە پلەی ئەفسەری چووە ریزی سوپاوە بەلام دوای سی سال دەستی لەم کارەی هەلگرت .. بۆ ئەوەی خۆی

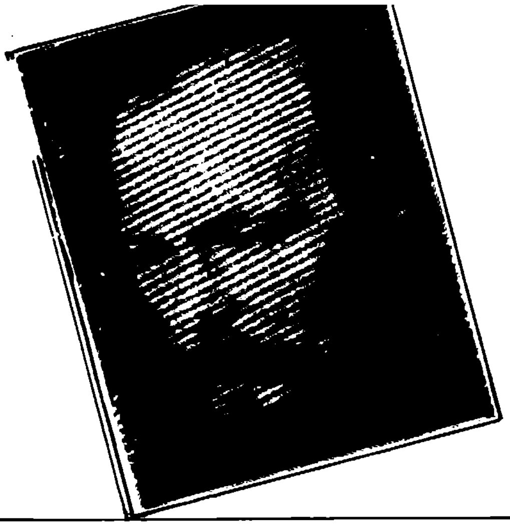

بۆ نووسینەوەی چیرۆک تەرخان بکات ، چونکە بە تاقە کارێکی دەزانی کە دەتوانێت بە هۆیەوە خزمەتی وڵاتو نەتەوەکەی بکات ..

ئەمجا رۆژگار تێپەڕیو مانگو ساڵ هاتنە پێشەوە ، دۆستۆفسکیو هاوڕێکانی لە سیبریا . خرانە بەندیخانەی «منسك»ەوە بۆ ماوەی «١٠» ساڵ ئەو شوێنە دوورانە مایەوە . چوار ساڵیان هەر لەگەڵ زۆر جەردەکاندا بەکۆت زنجیرەبوو . شەش ساڵیشیانی لەسەربازیدا بە پلەی سەربازێکی رووت؛ بردە سەر دیارە بۆ ئەمەیان ناچار کرا دەبێ بیکات . ئەوەی سەیریشە دۆستۆفسکی بەم هەموو ئازارو ئەشکەنجەو دەردی سەرییە نەمرد .. هەر ژیاو گەلێ کۆسپو تەگەرەی تریش بڕی ، هەرچەند هەر لە منداڵییەوە نابووتو کەم جورمبوو .

بە هەر حاڵ ژیانی سیبریا کاری کردە سەر تەندروستی دۆستۆفسکی . تووشی فێ «الصرع» بوو هەتا مردیش هەر بەم دەردەوە دەی ناڵاند. لە سیبریادا ژنی خواستو توانی گەلێ کتێب بخوێنێتەودو بگەڕێتەوە سەر نووسینەوەی چیرۆك لەو ماوانەدا کە لە سیبریادا بردی‌بە سەر . دوای ئەمە دۆستۆفسکی گەڕایەوە پایتەختی روسیا .

بۆ ئەوەی یارمەتی براکەی بدات لە کاری بڵاو کردنەوەداو بەردەوام بێت لە نووسینی چیرۆك .. بەڵام میشێلی برای مرد ، قەرزەکی زۆری هاتە سەر ، ناچاربوو بە پەلە پەل چیرۆك بنووسێت ، بەلای کەمەوە بۆ ئەوەی قەرزەکانی بداتەوە . لەم لایشەوە رۆژ بەرۆژ قەرزەکانی لە زیادیدا بوون .. دۆستۆفسکی قومارچییەکی وەهابوو ، چی دەست بکەوتبایە لەسەر مێزی قومار دای دەنا .

دۆستۆفسکی ژنەکەی لە دەستچوو . لە ساڵی ١٨٦٧ دا ژنێکی تری هێنا . ئەم ساڵە وەرچەخانێکی گەورە بوو لە ژیانی ئەم نووسەرە مەزنەماندا . «أنا»ی ژنی ئافرەتێکی زۆر پاك رەوشتو ژنانەبوو .. توانی ژیانی مێردەکەی رێكبخاتو بەر لە تێپەربوونی کات لە قەرزەکانی رزگاری بکات .. دۆستوفسکی توانی بە بۆنەی ئەم ژنە باشەیەوە پارە کۆبکاتەوەو تامی خۆشی ژیان بچێژێ ، هەر چەند ئەم لە ئاخرو ئۆخری ژیانیدا بوو .. ئاشکرایە دەورێکی باڵای بینی لە هاندانو بەردەوام بوونی مێردەکەیدا لە نووسینو بڵاوکردنەوەدا ، لە سەرەتای ئەو چوار ساڵەوە کە بە دوو قۆڵی لە ئەورووپادا بردیانە سەرو هەتا کۆتاییش .

لە چیرۆکەکانی ئەم نووسەرە مەزنەمان ئەمانەن : « تاوانوسزا » ، « هەژارەکان » ، « یاداشت لە ئارامگاوە » و هیتریش دۆستۆفسکی لە ساڵی ١٨٨١دا لە تەمەنی دەوروبەری شەست ساڵیدا گیانی سپاردووە .

سەرگوڵ محمد امین کردویەتی بە کوردی